

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت

سعید جبارزاده کنگرلویی* یعقوب پورکریم** ولی پورکریم*** محمدرضا عباسی استمال****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۷/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۹/۲۷

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی رابطه نظام راهبری شرکت (حاکمیت شرکی) و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره‌ی زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۸ می باشد. در پیروی از روش امتیازبندی راهبری شرکت براون و کاپلور (۲۰۰۶)، راهبری شرکت با استفاده از مکانیزم‌های دوگانگی وظیفه مدیر عامل، استقلال هیئت مدیره، اندازه هیئت مدیره، مالکیت اعضای هیئت مدیره، مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس، دوره تصدی مدیر عامل و رعایت قانون تجارت و کیفیت سود بر اساس مدل تعدیل شده جونز با قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری مورد ارزیابی قرار گرفته است. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های رگرسیونی خطی چندگانه (OLS) و تحلیل واریانس (ANOVA) استفاده شد و روش بررسی داده‌ها به صورت مقطعی می باشد. یافته‌ها نشان می دهند که بین کلیه مکانیزم‌های راهبری شرکت مورد استفاده در این پژوهش و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود ندارد؛ همچنین بین کیفیت سود (قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری) شرکت‌های با راهبری شرکی قوی، متوسط و ضعیف تفاوت معنی داری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: امتیازبندی راهبری شرکت، کیفیت سود، اقلام تعهدی اختیاری.

*استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، نویسنده اصلی و مسئول مکاتبات. Jabbarzadeh.s@gmail.com

**کارشناس ارشد حسابداری و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مرکز خسروشهر.

***کارشناس ارشد حسابداری و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد هریس.

****کارشناس ارشد حسابداری و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ورزقان.

۱- مقدمه

با توجه به مقوله‌ی جدایی مدیریت از مالکیت و مطرح شدن برخی نظریه‌ها از قبیل نمایندگی، ذینفعان، فرصت و ...، همیشه تردید و نگرانی‌هایی در مورد گزارش‌های مالی ارایه شده از طرف مدیران برای سهامداران، سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر ذینفعان وجود دارد (حساس یگانه، ۱۳۸۴، ۱۰۴). اختیار عمل مدیران در استفاده از اصول تحقق و تطابق و استفاده از برآورد و پیش‌بینی از جمله عواملی است که کیفیت اطلاعات گزارش شده را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از یک طرف به دلیل آگاهی بیشتر مدیران از شرکت، انتظار می‌رود به گونه‌ای اطلاعات تهیه و ارایه شود که وضعیت شرکت را به بهترین نحو منعکس کند. از طرف دیگر ممکن است بنا به دلایلی نظیر ابقاء در شرکت، دریافت پاداش و سایر عوامل، مدیر خواسته یا ناخواسته وضعیت شرکت را مطلوب جلوه دهد. بنابراین مدیران شرکت‌ها در برخی موارد بنا به انگیزه‌های مختلفی اقدام به مدیریت سود می‌کنند و بر این اساس، کیفیت سود شرکت‌ها تحت تاثیر مبنای گزارشگری و صلاحدید مدیران آن‌ها قرار می‌گیرد. کیفیت سود در تحقیقات قبلی تعاریف متعددی داشته و اجماعی بر روی تعریف آن وجود ندارد. کیفیت سود را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: سطوح ارقام تعهدی، پایداری سود و سودی که منعکس کننده معاملات اقتصادی مربوط است. به طور کلی، هر چه سود گزارش شده به استفاده کنندگان کمک کند تا تصمیمات بهتری بگیرند آن سود با کیفیت تر محسوب می‌شود (خواجوی و ناظمی، ۱۳۸۴، ۳۹-۳۸). بررسی پیشینه مبتنی بر مدیریت سود، بیانگر وجود رویکردهای متفاوت با شناسه‌های مختلف در تخمین و اندازه‌گیری اختیار مدیریت در تعیین سود گزارش شده است. یکی از مهم‌ترین این رویکردها، مبتنی بر کاربرد ارقام تعهدی اختیاری^۱ به عنوان شاخصی برای تعیین و کشف مدیریت سود در واحدهای تجاری است. هیلی^۲ (۱۹۸۵)، دی آنجلو^۳ (۱۹۸۶) و

1. Discretionary Accruals

2. Healy

3. DeAngelo

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۵۷

جونز^۱ (۱۹۹۱) در طی انجام مطالعاتی در زمینه مدیریت سود، با بکارگیری اقلام تعهدی برای کشف مدیریت سود اقدام به ارایه مدل‌هایی کرده اند که در تحقیقات بعدی، بارها آزموده شده اند. دیچو و همکاران^۲ (۱۹۹۵) با ارایه مدلی که از آن پس مدل تعدیل شده جونز^۳ نام گرفت این مدل را با مدل های هیلی، دی آنجلو و جونز و نیز مدل صنعت مورد مقایسه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که مدل تعدیل شده جونز از قدرت بیشتری برای کشف مدیریت سود در واحدهای تجاری برخوردار است (مشایخی و همکاران، ۱۳۸۴، ۶۴). بنابراین در پژوهش حاضر برای بررسی کیفیت سود از مدل تعدیل شده جونز استفاده شده است.

عوامل زیادی می‌تواند بر بهبود کیفیت سود شرکت‌ها تأثیرگذار باشد که یکی از این موارد، سازوکارهای نظام راهبری شرکت می‌باشد. تاثیر ساختارهای بهینه‌ی حاکمیت شرکتی بر افزایش کیفیت گزارشگری مالی و سود حسابداری، موضوعی است که در سال‌های اخیر در تدوین قوانین و شرایط پذیرش بورس‌های بزرگ دنیا (مانند بورس نیویورک) نیز مورد توجه قرار گرفته است. موضوع نظام راهبری شرکت (حاکمیت شرکتی) از دهه ۱۹۹۰ در کشورهای پیشرفته صنعتی جهان نظیر آمریکا، انگلستان، کانادا و برخی کشورهای اروپایی مطرح شد. سابقه این امر به گزارش معروفی به نام گزارش کادبری بر می‌گردد که در سال ۱۹۹۲ منتشر شده و به برقراری سیستم کنترل داخلی و حسابرسی تأکید زیادی نموده است. بعد از آن به دلیل بحران‌های به وجود آمده در بورس‌های جهان به ویژه سپتامبر سیاه ۱۹۹۷ و افشای ماجرای رسوایی‌های ورلدکام^۴، انرون^۵ و ... منجر به تصویب قانونی به نام قانون ساربینز اکسلی^۶ در آمریکا گردید.

در واقع، تدوین کنندگان قوانین، فرض وجود یک رابطه مستقیم بین کیفیت مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی و کیفیت سود را به صورت تلویحی پذیرفته‌اند. در

-
1. Jones
 2. Dechow et al.
 3. Modified Jones Model
 4. WorldCom
 5. Enron
 6. Sarbanes-Oxley

کشورمان نیز در سال های اخیر با هدف بهبود کیفیت گزارشگری مالی، تدوین آیین نامه نظام حاکمیت شرکتی مورد توجه ویژه قرار گرفته و علاوه بر آن، موارد جدیدی به شرایط و الزامات پذیرش یک شرکت در بورس اوراق بهادار تهران افزوده شده است. همان طور که گفته شد، انتظار می رود تدوین و اصلاح آیین نامه نظام حاکمیت شرکتی و قانون بازار سرمایه، بهبود کیفیت گزارشگری مالی و سود حسابداری را در پی داشته باشد. نتایج تحقیقات انجام شده در کشورهای اروپایی و آمریکا انجام این پیش بینی را توجیه پذیر می سازند. برای مثال، یافته های کوهن و همکاران^۱ (۲۰۰۵) و بدارد^۲ (۲۰۰۶) حاکی از آن است که کیفیت سود حسابداری گزارش شده به بازارهای سرمایه پس از تصویب قانون ساربینز آکسلی افزایش یافته است (مشایخی و محمدآبادی، ۱۳۹۰، ۱۸). بنابراین هدف این پژوهش، بررسی این موضوع است که آیا در عمل، تلاش های انجام شده برای بهبود نظام راهبری شرکت منجر به افزایش کیفیت گزارشگری مالی شده است یا نه.

نظام راهبری شرکت، در برگیرنده مجموعه روابط بین سهامداران، مدیران، حسابرسان و سایر افراد ذینفع است که متضمن برقراری نظام کنترلی به منظور رعایت حقوق سهامداران جزء و اجرای صحیح مصوبات مجمع و جلوگیری از سوء استفاده های احتمالی می باشد. وجود سازوکارهای نظام راهبری شرکت، تضمین کننده منافع سرمایه گذاران، اعتباردهندگان، مشتریان و سایر افراد ذینفع است و زمینه تحقق آن از طریق اتخاذ تصمیمات بهینه توسط هیئت های اجرایی و تدوین قوانین و مقررات لازم الاجرا فراهم می شود. تمامی این موارد، تامین کننده چهار هدف اصلی ایفای مسئولیت پاسخ گویی، شفافیت، عدالت (انصاف) و رعایت حقوق ذینفعان است (حساس یگانه و خیرالهی، ۱۳۸۷، ۷۴). هدف از اعمال نظام راهبری شرکت، اطمینان یافتن از وجود چارچوبی است که توازن مناسبی بین آزادی عمل مدیریت، پاسخگویی و منافع ذینفعان

1.Cohen et al.

2.Bedard

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۵۹

مختلف فراهم آورد. بنابراین می توان فرض کرد که کیفیت سود و نظام راهبری شرکت با هم ارتباط منطقی دارند.

با توجه به این که در تحقیقات داخلی انجام شده تا کنون نسبت به امتیازبندی نظام راهبری شرکت (قوی، متوسط و ضعیف) با استفاده از مکانیزم های درون سازمانی و برون سازمانی در سطح هر یک از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته نشده و از مکانیزم های محدودی استفاده شده است بنابراین در این پژوهش با استفاده از ۹ مکانیزم مهم و تاثیر گذار در نظام راهبری شرکت، به بررسی رابطه بین نظام راهبری شرکت و کیفیت سود بر اساس برخی جنبه های نوین به شرح زیر اقدام شده است:

۱. با توجه به طبقه بندی سیستم های راهبری شرکت ها به دو سیستم درون سازمانی و برون سازمانی که بیشتر نظام های راهبری شرکت بین این دو گروه قرار می گیرند و هر سیستم دارای برخی مکانیزم های مربوط به خود بوده که بر فرآیند ها و فعالیت های شرکت ها نظارت داشته و موجب ارتقای پاسخگویی و دستیابی به سایر هدف های راهبری شرکت می شوند (حساس یگانه، ۱۳۸۵، ۳۸-۳۷) در این پژوهش از تعداد ۹ مکانیزم مربوط به هر دو سیستم درون سازمانی (دوره تصدی مدیر عامل، دوگانگی وظیفه مدیر عامل، استقلال هیئت مدیره، اندازه هیئت مدیره و مالکیت اعضای هیئت مدیره) و برون سازمانی (اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس، مالکیت سرمایه گذاران نهادی و رعایت قانون تجارت) استفاده شده است تا در نهایت امتیاز بندی قابل اتکایی از سطح راهبری شرکت ها حاصل شود.

۲. بر اساس ۹ مکانیزم مورد استفاده در این پژوهش، اقدام به امتیاز بندی نظام راهبری شرکت در سطح هر شرکت شده است. به طوری که هر یک از شرکت ها به صورت جداگانه و با توجه به پاسخ های مربوط به ۹ سوال مورد نظر رتبه بندی شده و امتیاز راهبری شرکتی آنها مشخص گردیده و هر شرکت بر اساس امتیاز مربوطه، در یکی از سه گروه راهبری شرکتی قوی، متوسط و ضعیف قرار گرفته است. و در نهایت،

۱۶۰ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

مقدار ارقام تعهدی اختیاری هر شرکت با توجه به گروهی که در آن قرار دارد مورد ارزیابی قرار گرفته و آزمون تحلیل واریانس، بین سه گروه مذکور انجام شده است.

۳. همچنین نظام راهبری شرکت به چهار گروه مستقل اعم از ساختار هیئت مدیره، ساختار مالکیت، وضعیت عملکرد و کیفیت حسابرس طبقه بندی شده و رابطه بین هر یک از این گروه ها (با استفاده از مکانیزم های مربوط به هر گروه) با کیفیت سود بر اساس مدل های رگرسیونی مورد استفاده در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

اکنون بر اساس مطالب فوق، در این پژوهش در پی آن هستیم که ببینیم آیا بین نظام راهبری شرکت و کیفیت سود گزارش شده شرکتها رابطه ای وجود دارد؟ و همچنین با افزایش در سطوح نظام راهبری شرکت و اعمال سازوکارهای کنترلی و نظارتی، دستکاری مدیران در حساب ها کاهش یافته و موجب بالا رفتن کیفیت سود گزارش شده شرکت ها می شود؟

۲- چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

چارچوب های نظری متفاوتی برای توضیح و تحلیل اصول حاکمیتی شرکت مطرح شده است. هر یک از آنها با استفاده از واژگان گوناگون و به صورتی متفاوت به موضوع حاکمیت شرکتی پرداخته اند که ناشی از زمینه علمی خاصی است که به موضوع حاکمیت شرکتی می نگرند. به عنوان نمونه، نظریه نمایندگی، ناشی از زمینه مالی و اقتصادی و نظریه هزینه معاملات، ناشی از اقتصاد عمومی و نظریه سازمانی است و نظریه ذینفعان، ناشی از دیدگاه اجتماعی در مورد موضوع حاکمیت شرکتی می باشد. گرچه تفاوت های چشمگیری بین چارچوب های نظری مختلف حاکمیت شرکتی وجود دارد، اما دارای وجوه مشترک مشخصی هستند. در یک نگاه کلی، حاکمیت شرکتی عبارت از قوانین، مقررات، ساختارها، فرایندها، فرهنگها و سیستمهایی است که موجب دستیابی به هدفهای پاسخگویی، شفافیت، عدالت و رعایت حقوق ذی نفعان می شود (حساس یگانه، ۱۳۸۴، ۱۰۴).

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۶۱

نظریه کیفیت سود، برای اولین بار توسط تحلیل گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آن‌ها احساس می‌کردند سود گزارش شده قدرت سود شرکت را آن‌چنان نشان نمی‌دهد که در ذهن مجسم می‌کنند. آن‌ها دریافتند که پیش‌بینی سودهای آتی بر مبنای نتایج گزارش شده، کار مشکلی است. ضمناً تحلیل گران دریافتند که تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی شرکت‌ها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه‌گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی می‌باشد. سوال اساسی این است که چرا تحلیل گران مالی در ارزیابی خود از سود خالص گزارش شده و یا سود هر سهم شرکت (بدون تعدیل) استفاده نمی‌کنند و جانب احتیاط را رعایت می‌نمایند. پاسخ این است که در تعیین ارزش شرکت نه تنها به کمیت سود، بلکه باید به کیفیت آن نیز توجه شود. منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به عبارت دیگر ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظارات ما از آینده شرکت و قدرت سودآوری سال‌های آتی و ضریب اطمینان نسبت به سودهای آتی بستگی دارد (جهانخانی و ظریف فرد، ۱۳۷۴، ۹۴).

سود، یکی از اساسی‌ترین عناصر صورت‌های مالی می‌باشد که همواره مورد توجه قرار گرفته است و از آن به عنوان معیاری برای ارزیابی تداوم فعالیت، کارایی و بازنگری ساختار قراردادهای نمایندگان واحد اقتصادی یاد می‌شود. یکی از اقلام حسابداری که در گزارش‌های مالی (صورت سود و زیان) تهیه و ارائه می‌شود «سود خالص» است که کاربردهای متفاوتی دارد. معمولاً سود به عنوان مبنایی برای محاسبه مالیات، عاملی برای تدوین سیاست‌های تقسیم سود و راهنمایی برای سرمایه‌گذاری و تصمیم‌گیری و بالاخره عاملی برای پیش‌بینی به شمار می‌آید. محاسبه سود خالص بنگاه اقتصادی متأثر از روش‌ها و برآوردهای حسابداری است، بدین لحاظ امکان «دستکاری سود» توسط مدیریت وجود دارد. وجود زمینه مناسب برای «تخریب سود» ناشی از تضاد منافع و همچنین به علت پاره‌ای از محدودیت‌های ذاتی حسابداری از

۱۶۲ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

جمله؛ نارسایی‌های موجود در فرایند برآوردها و پیش بینی های آتی، و امکان استفاده از روش های متعدد حسابداری توسط بنگاه ها موجب شده است که سود واقعی بنگاه از سود گزارش شده در صورتهای مالی متفاوت باشد و از آنجایی که سود از مهم ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین کننده ارزش واحدهای تجاری تلقی می گردد موضوع «کیفیت سود» مورد توجه محققان و دست اندرکاران حرفه حسابداری و مدیریت سرمایه گذاری قرار گرفته است.

مراذزاده فرد و همکاران (۱۳۸۸، ۹۸-۸۵) در تحقیقی تحت عنوان بررسی رابطه مالکیت نهادی سهام و مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به این نتیجه رسیدند که بین سطح مالکیت نهادی سهام و مدیریت ارقام تعهدی رابطه منفی وجود داشته و با افزایش درصد مالکیت نهادی سهام، انعطاف پذیری شرکت جهت مدیریت ارقام تعهدی کاهش می یابد.

مشایخی و محمد آبادی (۱۳۹۰، ۳۲-۱۷) به بررسی رابطه مکانیزم های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود پرداخته اند که یافته های تحقیق حاکی از نبود رابطه معنی دار بین کیفیت ارقام تعهدی، به عنوان یکی از سنجه های کیفیت سود، با مکانیزم های حاکمیت شرکتی مورد بررسی بوده و بین تفکیک مسؤولیت های مدیر عامل و رئیس هیات مدیره از یکدیگر و کیفیت (پایداری و توان پیش بینی) سود رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین یافته ها حاکی از وجود رابطه مثبت معنادار بین نسبت مدیران غیر موظف و کیفیت سود است.

کریمی و اشرفی (۱۳۹۰، ۹۲-۷۹) به بررسی ارتباط سازوکارهای نظام راهبری شرکت و ساختار سرمایه در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته اند که نتایج به دست آمده نشان دهنده وجود رابطه ای مثبت و معنادار میان مالکیت نهادی به عنوان یکی از مکانیزم های بیرونی نظام راهبری شرکت و ساختار سرمایه است، ولی میان درصد اعضای غیر موظف هیأت مدیره و همچنین تفکیک مدیرعامل از اعضای هیأت مدیره با ساختار سرمایه رابطه معناداری مشاهده نگردید.

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۶۳

رهنمای رودپشتی و نبوی (۲۰۱۱، ۴۱۵۱-۴۱۴۳) در تحقیقی با عنوان تاثیر مکانیزم‌های نظام راهبری شرکت بر مدیریت سود به این نتیجه رسیدند که هر چقدر تمرکز مالکیت و استقلال هیئت مدیره بیشتر باشد مدیریت سود کاهش یافته و رابطه مثبت معنی داری بین دوگانگی وظیفه مدیر عامل و مدیریت سود وجود دارد.

تحقیقی در امریکا توسط جیانگ و همکاران^۱ (۲۰۰۸، ۲۰۱-۱۹۱) در مورد رابطه بین نظام راهبری شرکت و کیفیت سود انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که افزایش سطوح نظام راهبری شرکت ارتباط معنی داری با کاهش اقلام تعهدی اختیاری و افزایش کیفیت سود دارد و در شرکت‌های با نظام راهبری شرکتی ضعیف، احتمال مدیریت سود بیشتر است.

هنگ و پینگ (۲۰۱۰، ۷۷-۵۷) در تحقیقی با عنوان تاثیر نظام راهبری شرکت بر کیفیت سود به این نتیجه رسیدند که در شرایط وجود عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران، نظام راهبری شرکت می‌تواند بر کیفیت سود تاثیر عمده ای داشته باشد.

کوکوی و همکاران^۲ (۲۰۱۱، ۷۱-۵۸) در تحقیقی به بررسی تاثیر نظام راهبری شرکت بر مدیریت سود پرداخته و به این نتیجه رسیدند که وجود کمیته های حسابرسی مستقل و عدم وجود دوگانگی وظیفه مدیر عامل باعث جلوگیری از مدیریت سود شده و همچنین تعداد اعضای هیئت مدیره نه خیلی بیشتر بوده و نه خیلی کمتر باشد چرا که تعداد اعضای هیئت مدیره در حد متوسط (تعداد ۱۰ نفر) می‌تواند بهینه باشد.

تنگ^۳ (۲۰۱۱) به بررسی تاثیر مکانیزم های نظام راهبری شرکت بر مدیریت سود پرداخته و به این نتیجه رسیده است که یک هیئت مدیره با اندازه بزرگتر و فعال تر می‌تواند در جلوگیری از مدیریت سود مفید بوده و دوگانگی وظیفه مدیر عامل موجب افزایش در مدیریت سود می‌شود.

-
1. Jiang et al.
 2. Kouki et al.
 3. Teng

۱۶۴ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

زمان و همکاران^۱ (۲۰۱۱، ۱۹۷-۱۶۵) در تحقیقی با عنوان کیفیت نظام راهبری شرکت، حق الزحمه حسابرس و حق الزحمه خدمات غیر حسابرسی به این نتیجه رسیدند که وجود کمیته های حسابرسی اثر بخش به عنوان یکی از مکانیزم های راهبری شرکت می تواند بر حق الزحمه های حسابرس و خدمات غیر حسابرسی تاثیر گذار بوده و موجب بهبود کیفیت نظام راهبری شرکت شود.

چانگ و همکاران^۲ (۲۰۱۱، ۱۵۳-۱۲۹) در تحقیقی به بررسی رابطه بین نظام راهبری شرکت و کیفیت حسابرس پرداخته و به این نتیجه رسیدند که هرگاه اگر اعضای هیئت مدیره از مدیران اجرایی مؤظف در شرکت باشند نمی توانند مانع استقلال حسابرس شده و در کیفیت حسابرس تاثیر گذار باشند.

۴- فرضیه های پژوهش

فرضیه ی اول: بین ساختار هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود دارد.
فرضیه ی دوم: بین ساختار مالکیت و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود دارد.
فرضیه ی سوم: بین کیفیت حسابرس و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود دارد.
فرضیه ی چهارم: بین وضعیت عملکرد و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود دارد.
فرضیه ی پنجم: بین کیفیت سود شرکت های با راهبری شرکتی قوی، متوسط و ضعیف تفاوت معنی داری وجود دارد.

۵- متغیرهای پژوهش

قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری: به منظور اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری به عنوان شاخص اندازه گیری کیفیت سود (متغیر وابسته)، از مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۱) به شرح ذیل استفاده شده است که در معادله (۳)، مقدار اقلام تعهدی اختیاری

1.Zaman et al.

2.Chang et al.

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۶۵

(DA_{it}) مشخص می شود و هر چه مقدار آن بیشتر باشد نشانگر پایین بودن کیفیت سود است و بالعکس. در این پژوهش از قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری استفاده شده است تا اثر اقلام تعهدی افزایشده سود و کاهشده سود توأمأ مورد بررسی قرار گیرد.

$$TA_{it}/A_{it-1} = \alpha_1(1/A_{it-1}) + \alpha_2(\Delta REV_{it} - \Delta AR_{it})/A_{it-1} + \alpha_3(PPE_{it}/A_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$NDA_{it} = \alpha_1(1/A_{it-1}) + \alpha_2(\Delta REV_{it} - \Delta AR_{it})/A_{it-1} + \alpha_3(PPE_{it}/A_{it-1}) \quad (2)$$

$$DA_{it} = (TA_{it}/A_{it-1}) - NDA_{it} \quad (3)$$

در روابط ۱ تا ۳، REV_{it} تغییرات در درآمد حاصل از فروش شرکت i ما بین سالهای $t-1$ و t ، AR_{it} تغییرات در حسابهای دریافتی شرکت i ما بین سالهای $t-1$ و t ، PPE_{it} ارزش ناخالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات (داراییهای ثابت) شرکت i در سال t ، TA_{it} معرف مجموع اقلام تعهدی، A_{it} مجموع دارایی ها، NDA_{it} اقلام تعهدی غیر اختیاری، DA_{it} اقلام تعهدی اختیاری و ε_{it} خطای مدل در سال t برای شرکت i است.

در ضمن، مجموع اقلام تعهدی (TA_{it}) به یکی از دو روش ذیل، با توجه به اطلاعات موجود محاسبه شده است:

$$TA_{it} = E_{it} - OCF_{it} \quad (4)$$

$$TA_{it} = (DEP_{it}) - (STD_{it} \Delta CL_{it} - \Delta CASH_{it}) - (\Delta CA_{it}) \quad (5)$$

در روابط ۴ و ۵، E_{it} معرف سود خالص قبل از اقلام غیر مترقبه، OCF_{it} وجوه نقد حاصل از عملیات، CA_{it} دارایی های جاری، $CASH_{it}$ وجوه نقد، CL_{it} بدهی های جاری، STD_{it} بدهی های کوتاه مدت و DEP_{it} استهلاک است. که مقادیر آنها با تقسیم بر میانگین کل دارایی ها استاندارد می شوند.

امتیازبندی راهبری شرکت: متغیر مستقل این پژوهش، راهبری شرکت می باشد که بر اساس روش امتیازبندی راهبری شرکت براون و کایلور^۱ (۲۰۰۶) مورد ارزیابی قرار

1. Brown and Caylor

۱۶۶ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

گرفته است. بر اساس این روش در سطح هر شرکت، راهبری شرکت با ۹ سؤال با توجه به ۹ مکانیزم مربوط به راهبری شرکت به شرح ذیل مورد ارزیابی قرار گرفته و نتایج به صورت صفر و یک مشخص می شود. در سوال های ۲ تا ۶، پاسخ بلی برابر با راهبری شرکتی قوی بوده و با متغیر مصنوعی یک بیان می شود و بالعکس. در سؤال های ۱، ۷، ۸ و ۹، پاسخ بلی برابر با راهبری شرکتی ضعیف بوده و با متغیر مصنوعی صفر بیان می شود و بالعکس.

۱- دوگانگی وظیفه مدیر عامل: آیا مدیرعامل شرکت، رئیس یا نایب رئیس هیئت مدیره است؟

۲- استقلال هیئت مدیره: آیا تعداد اعضای غیرموظف نسبت به اعضای موظف در هیئت مدیره شرکت بیشتر است؟

۳- اندازه هیئت مدیره: آیا اندازه هیئت مدیره شرکت بزرگتر است؟

۴- مالکیت اعضای هیئت مدیره: آیا میزان مالکیت اعضای هیئت مدیره شرکت بیش از ۵۰٪ است؟

۵- مالکیت سرمایه گذاران نهادی: آیا میزان مالکیت سرمایه گذاران نهادی شرکت بیش از ۲۰٪ است؟

۶- اندازه موسسه حسابرسی: آیا حسابرسی شرکت توسط یک موسسه حسابرسی با اندازه بزرگ تر (سازمان حسابرسی) انجام شده است؟

۷- دوره تصدی حسابرس: آیا دوره تصدی حسابرس شرکت ۳ سال و یا بیشتر است؟

۸- دوره تصدی مدیر عامل: آیا دوره تصدی مدیر عامل شرکت بیش از یک سال است؟

۹- رعایت قانون تجارت: آیا گزارش بازرسان قانونی شرکت، حاوی برخی عملکردهای مغایر با قانون تجارت از طرف هیئت مدیره است؟

پس از آن که نتایج مربوط به مجموعه سوالات در سطح هر شرکت به صورت صفر و یک مشخص شد، تعداد پاسخهای بلی را که با متغیر مصنوعی یک مشخص شده است برای هر شرکت جمع زده و از نتیجه به دست آمده، با توجه به جمع کل سوالات

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۶۷

نسبت گرفته و آن را به صورت درصد برای هر شرکت بیان می‌کنیم. شرکت‌هایی که امتیاز آن‌ها بیشتر از ۶۶٪ باشد دارای راهبری شرکتی قوی بوده و شرکت‌هایی که امتیاز آن‌ها کمتر از ۳۳٪ باشد دارای راهبری شرکتی ضعیف می‌باشند. در ضمن شرکت‌هایی که امتیاز آن‌ها مابین ۳۳٪ و ۶۶٪ قرار بگیرد دارای راهبری شرکتی متوسط می‌باشند.

متغیرهای کنترل:

در این پژوهش از متغیرهای دیگری به عنوان متغیرهای کنترلی به شرح ذیل استفاده شده است که عبارتند از:

اندازه شرکت: با استفاده از لگاریتم طبیعی ارزش بازار سرمایه در پایان دوره مالی محاسبه شده است.

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری: عبارت است از ارزش بازار یک سهم عادی تقسیم بر ارزش دفتری آن.

۶- جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. به علت گستردگی حجم جامعه آماری و دشواری‌های خاص حاصل از آن و هم‌چنین وجود برخی ناهماهنگی‌ها میان اعضای جامعه در ارتباط با داده‌های مورد نیاز پژوهش، شرایط زیر برای انتخاب نمونه آماری قرار داده شده و نمونه آماری پژوهش به روش حذف سیستماتیک انتخاب شده است:

۱- سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد.

۲- تا پایان سال ۱۳۸۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.

۳- طی قلمرو زمانی پژوهش، هیچ‌گونه توقف فعالیت نداشته و دوره مالی خود را

تغییر نداده باشند.

۱۶۸ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

۴- معاملات سهام آن ها به طور مداوم در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته باشد و توقف معاملاتی نداشته باشند.

۵- کلیه اطلاعات مورد نیاز از شرکت ها برای پژوهش در دسترس باشد.

۶- جزء شرکت های سرمایه گذاری و واسطه گری مالی نباشند.

توجه به شرایط یاد شده، منجر به انتخاب ۷۲ شرکت به عنوان نمونه آماری این پژوهش شد. از آن جا که هر شرکت در طی سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۸ دارای ۷ مجموعه اطلاعات مالی قابل استخراج در صورت های مالی می باشد، بنابراین تعداد کل مشاهدات برابر با ۵۰۴ مورد است.

۷- روش پژوهش

جهت گردآوری اطلاعات در خصوص تبیین ادبیات موضوع پژوهش، از روش کتابخانه ای و مطالعات اسنادی استفاده گردیده و به منظور دستیابی به اطلاعات مورد نیاز جهت پردازش فرضیه های پژوهش، از اطلاعات موجود در نرم افزار شرکت ره آورد نوین و بررسی صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با مراجعه به سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است. در این مرحله پس از جمع آوری داده های آماری، جهت جمع بندی و محاسبات مورد نیاز از نرم افزار اکسل^۱ استفاده شده است و نتایج به دست آمده از آن، در بسته نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ وارد شده و فرضیات پژوهش مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفته اند. لازم به ذکر است که روش بررسی داده ها به صورت مقطعی می باشد. با توجه به این که این پژوهش به بررسی ارتباط بین مکانیزم های راهبری شرکت و کیفیت سود می پردازد، لذا روش پژوهش از نوع همبستگی می باشد. در ضمن، جهت آزمون تفاوت کیفیت سود بین سه گروه از شرکت های با راهبری شرکتی قوی، متوسط

1.Excel

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۶۹

و ضعیف از آزمون تحلیل واریانس^۱ استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا همبستگی و میزان توافق بین متغیرها مورد آزمون قرار گرفته و سپس اقدام به برآورد مدل رگرسیونی شده است که در این صورت مکانیزم های راهبری شرکت به عنوان متغیر مستقل و کیفیت سود به عنوان متغیر وابسته مد نظر قرار گرفته است.

با استفاده از مدل های رگرسیونی زیر، رابطه بین مکانیزم های راهبری شرکت و کیفیت سود شرکت ها مورد آزمون قرار گرفته که رگرسیون رابطه ۶ برای آزمون رابطه بین نظام راهبری شرکت (کلید مکانیزم های مورد استفاده) با کیفیت سود و رگرسیون های رابطه ۷ تا ۱۰ برای آزمون فرضیه های اول تا چهارم مورد استفاده قرار گرفته است. در راستای آزمون فرضیه پنجم، جهت آزمون تفاوت کیفیت سود بین سه گروه از شرکت های با راهبری شرکتی قوی، متوسط و ضعیف از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است.

$$AVDACC = \beta_0 + \beta_1 GOVSCORE + \sum \beta_j(\text{Control Variables}_j) + \varepsilon \quad (6)$$

$$AVDACC = \beta_0 + \beta_1 DUALRES + \beta_2 BRDIND + \beta_3 BRDSIZE + \sum \beta_j(\text{Control Variables}_j) + \varepsilon \quad (7)$$

$$AVDACC = \beta_0 + \beta_1 BRDOWN + \beta_2 INSOWN + \sum \beta_j(\text{Control Variables}_j) + \varepsilon \quad (8)$$

$$AVDACC = \beta_0 + \beta_1 AUDSIZE + \beta_2 AUDTNUR + \sum \beta_j(\text{Control Variables}_j) + \varepsilon \quad (9)$$

$$AVDACC = \beta_0 + \beta_1 EOTNUR + \beta_2 LAWMERCOMP + \sum \beta_j(\text{Control Variables}_j) + \varepsilon \quad (10)$$

1. ANOVA

۱۷۰ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

در مدل های رگرسیونی فوق، AVDACC قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری، GOVSCORE امتیازبندی راهبری شرکت، Control Variables متغیرهای کنترلی، DUALRES دوگانگی وظیفه مدیر عامل، BRDIND استقلال هیئت مدیره، BRDSZE اندازه هیئت مدیره، BRDOWN مالکیت اعضای هیئت مدیره، INSOWN مالکیت نهادی، AUDSIZE اندازه موسسه حسابرسی، AUDTNUR دوره تصدی حسابرس، EOTNUR دوره تصدی مدیر عامل و LAWMERCOMP رعایت قانون تجارت است.

۸- یافته های پژوهش

۸-۱- یافته های آمار توصیفی و همبستگی بین متغیرها

در جدول های ۱ و ۲ آمار توصیفی و همبستگی بین متغیرهای کمی مورد استفاده در این پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱- یافته های حاصل از آمار توصیفی پژوهش

اندازه شرکت (Size)	ارزش بازار به ارزش دفتری (Mv/Bv)	قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری (AVDACC)	
۱۱/۳۲۶۱	-۲/۸۲۰۲	۰/۲۸۸۸	میانگین
۰/۸۸۸۹	۱/۷۲۷۸	۰/۲۷۰۵	انحراف معیار
۹/۹۴	-۷/۵۳	۰/۰۰۰	حداقل
۱۳/۲۶	۰/۰۹	۱/۱۰	حداکثر

*منبع: یافته های پژوهشگر

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۷۱

جدول ۲- نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون

ارزش بازار به ارزش دفتری (Mv/Bv)	قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری (AVDACC)	
-۰/۰۲۹	-۰/۰۳۱	اندازه شرکت (Size)
	۰/۱۹۴	ارزش بازار به ارزش دفتری (Mv/Bv)

*منبع: یافته های پژوهشگر

۲-۸- یافته های آزمون فرضیه های پژوهش

به منظور آزمون فرضیه های پژوهش ابتدا به بررسی نرمال بودن توزیع داده ها با استفاده از آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف^۱ پرداخته شد، که نتایج بیانگر نرمال بودن توزیع داده ها است. همچنین با توجه به مقادیر محاسبه شده برای آماره d دوربین-واتسون^۲ در کلیه آزمون ها آماره d در ناحیه عدم وجود خود همبستگی (مابین ۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد و الگوها دچار مشکل خود همبستگی نیستند.

جدول ۳، یافته های حاصل از آزمون رابطه بین نظام راهبری شرکت (کلیه مکانیزم های مورد استفاده) با کیفیت سود را نشان می دهد. با توجه به مقدار آماره F و sig به دست آمده برای مدل رگرسیونی ($F = ۰/۷۷۸$, $sig = ۰/۶۶۱$) و همچنین مقدار آماره t و sig به دست آمده برای مکانیزم های راهبری شرکت، رابطه معنی داری بین نظام راهبری شرکت (کلیه مکانیزم ها بصورت یکجا) و تک تک مکانیزم های راهبری شرکت با کیفیت سود وجود ندارد.

1.Kolmogorov-Smirnov

2.Durbin-Watson d test

جدول ۳- یافته های آزمون فرضیه

معنی داری ضرایب	Sig.	آماره t	ضرایب مدل رگرسیون	نام متغیرها
رد	۰/۳۲۵	۰/۹۹۲	۰/۴۷۲	(Constant) ثابت
رد	۰/۳۷۹	-۰/۸۸۶	-۰/۰۷۱	(Dualres) دوگانگی وظیفه مدیر عامل
رد	۰/۹۵۹	۰/۰۵۲	۰/۰۰۴	(Brdind) استقلال هیئت مدیره
رد	۰/۳۵۲	-۰/۹۳۷	-۰/۰۷۴	(Brdsze) اندازه هیئت مدیره
رد	۰/۹۲۹	-۰/۰۸۹	-۰/۰۰۶	(Brdwn) مالکیت اعضای هیئت مدیره
رد	۰/۱۷۷	۱/۳۶۷	۰/۱۰۵	(Insown) مالکیت سرمایه گذاران نهادی
رد	۰/۶۹۹	۰/۳۸۸	۰/۰۳۵	(Audtnur) دوره تصدی حسابرس
رد	۰/۲۲۱	-۱/۲۳۷	-۰/۰۹۷	(Audsze) اندازه موسسه حسابرسی
رد	۰/۷۵۰	-۰/۳۲۱	-۰/۰۲۵	(Eotnur) دوره تصدی مدیر عامل
رد	۰/۵۵۲	-۰/۵۹۹	-۰/۰۴۵	(Lawmercomp) رعایت قانون تجارت
رد	۰/۱۵۹	۱/۴۲۶	۰/۰۲۸	(Mv/Bv) ارزش بازار به ارزش دفتری
رد	۰/۹۶۸	۰/۰۴۱	۰/۰۰۲	(Size) اندازه شرکت
	۰/۷۷۸	F		
رد	۰/۶۶۱	Sig.		
	۲/۱۷۰	Durbin-watson		

*منبع: یافته های پژوهشگر

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۷۳

جدول ۴، یافته های آزمون فرضیه ی اول این پژوهش را نشان می دهد. با توجه به مقدار آماره F به دست آمده برای مدل رگرسیونی ($F = ۰/۹۱۸$, $sig = ۰/۴۷۵$)، و همچنین مقدار آماره t به دست آمده برای ویژگی های راهبری شرکت، در سطح خطای ۵٪ فرض H_0 تایید شده و فرضیه ی اول این پژوهش رد می شود.

جدول ۴- یافته های آزمون فرضیه ی اول

معنی داری ضرایب	Sig.	آماره t	ضرایب مدل رگرسیون	نام متغیرها
رد	۰/۲۸۲	۱/۰۸۵	۰/۴۶۰	(Constant) ثابت
رد	۰/۳۲۵	-۰/۹۹۲	-۰/۰۷۱	(Dualres) دوگانگی وظیفه مدیرعامل
رد	۰/۹۹۵	-۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	(Brdind) استقلال هیئت مدیره
رد	۰/۳۷۳	-۰/۸۹۶	-۰/۰۶۹	(Brdsze) اندازه هیئت مدیره
رد	۰/۱۸۴	۱/۳۴۳	۰/۰۲۶	Mv/Bv ارزش بازار به ارزش دفتری
رد	۰/۹۹۵	۰۰۷/۰	۰/۰۰۰	Size اندازه شرکت
	۰/۹۱۸		F	
رد	۰/۴۷۵		Sig.	
	۲/۰۸۸		Durbin-watson	

*منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۵، یافته های آزمون فرضیه ی دوم این پژوهش را نشان می دهد. با توجه به مقدار آماره F و sig به دست آمده برای مدل رگرسیونی ($F = ۱/۰۴۴$, $sig = ۰/۳۹۱$)،

۱۷۴ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

و همچنین مقدار آماره t و sig به دست آمده برای ویژگی های راهبری شرکت، در سطح خطای ۵٪ فرض H_0 تایید شده و فرضیهی دوم این پژوهش رد می شود.

جدول ۵- یافته های آزمون فرضیهی دوم

نام متغیرها	ضرایب مدل رگرسیون	آماره t	Sig.	معنی داری ضرایب
(Constant) ثابت	۰/۳۸۵	۰/۸۹۰	۰/۳۷۷	رد
(Brdwn) مالکیت اعضای هیئت مدیره	۰/۰۰۹	۰/۱۳۳	۰/۸۹۵	رد
(Insown) مالکیت سرمایه گذاران نهادی	۰/۰۸۰	۱/۲۰۰	۰/۲۳۴	رد
Mv/Bv ارزش بازار به ارزش دفتری	۰/۰۳۲	۱/۷۳۰	۰/۰۸۸	رد
Size اندازه شرکت	۰/۰۰۵	-۰/۱۴۵	۰/۸۸۶	رد
F			۱/۴۷۰	
Sig.			۰/۳۹۱	رد
Durbin- watson			۲/۱۹۴	

*منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۶، یافته های آزمون فرضیهی سوم این پژوهش را نشان می دهد. با توجه به مقدار آماره F و sig به دست آمده برای مدل رگرسیونی ($F = ۱/۲۶۴$, $sig = ۰/۲۹۳$)، و همچنین مقدار آماره t و sig به دست آمده برای مکانیزم های راهبری شرکت، در سطح خطای ۵٪ فرض H_0 تایید شده و فرضیهی سوم این پژوهش رد می شود.

جدول ۷، یافته های آزمون فرضیهی چهارم این پژوهش را نشان می دهد. با توجه به مقدار آماره F به دست آمده برای مدل رگرسیونی ($F = ۰/۷۳۴$, $sig = ۰/۵۷۲$)، و

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۷۵

همچنین مقدار آماره t به دست آمده برای ویژگی های راهبری شرکت، در سطح خطای ۵٪ فرض H_0 تایید شده و فرضیهی چهارم این پژوهش رد می شود. جدول های ۸ و ۹، یافته های حاصل از آزمون فرضیهی پنجم این پژوهش را نشان می دهند. با توجه به این که مقدار sig محاسبه شده در جدول ۹ بیش از ۵٪ است بنابراین فرض H_0 تایید شده و فرضیهی پنجم این پژوهش رد می شود.

جدول ۶- یافته های آزمون فرضیهی سوم

معنی داری ضرایب	Sig.	آماره t	ضرایب مدل رگرسیون	نام متغیرها
رد	۰/۲۱۵	۱/۲۵۳	۰/۵۲۱	(Constant) ثابت
رد	۰/۵۰۷	۰/۶۶۷	۰/۰۵۱	(Audtnur) دوره تصدی حسابرس
رد	۰/۱۳۵	-۱/۵۱۴	-۰/۱۱۲	(Audsze) اندازه موسسه حسابرسی
رد	۰/۱۲۱	۱/۵۷۱	۰/۰۲۹	Mv/Bv ارزش بازار به ارزش دفتری
رد	۰/۸۱۶	-۰/۲۳۳	-۰/۰۰۸	Size اندازه شرکت
	۱/۲۶۴		F	
رد	۰/۲۹۳		Sig.	
	۲/۰۲۷		Durbin-watson	

*منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۷- یافته های آزمون فرضیهی چهارم

نام متغیرها	ضرایب مدل رگرسیون	آماره t	Sig.	معنی داری ضرایب
(Constant) ثابت	۰/۴۹۳	۱/۱۶۵	۰/۲۴۸	رد
(Eotnur) دوره تصدی مدیر عامل	-۰/۰۲۹	-۰/۳۹۱	۰/۶۹۷	رد
(Lawmercomp) رعایت قانون تجارت	-۰/۰۲۱	-۰/۲۹۸	۰/۷۶۷	رد
Mv/Bv ارزش بازار به ارزش دفتری	۰/۰۳۱	۱/۶۴۷	۰/۱۰۴	رد
Size اندازه شرکت	-۰/۰۰۸	-۰/۲۱۶	۰/۸۲۹	رد
F			۰/۷۳۴	
Sig.			۰/۵۷۲	رد
Durbin-watson			۲/۰۴۵	

*منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۸- میانگین قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری

راهبری شرکتی قوی	راهبری شرکتی متوسط	راهبری شرکتی ضعیف	
۸/۵۷۳۴	۷/۸۷۸۹	۴/۳۴۲۵	جمع اقلام تعهدی
۳۲	۲۷	۱۳	تعداد شرکت ها
۰/۲۶۷۹	۰/۲۹۱۸	۰/۳۳۴۰	میانگین قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری

*منبع: یافته های پژوهشگر

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۷۷

جدول ۹- نتیجه آزمون تحلیل واریانس (ANOVA)

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	مجموع مربعات	
۰/۷۶۲	۰/۲۷۳	۰/۰۲۰	۰/۰۴۱	بین گروه
		۰/۰۷۵	۵/۱۵۴	درون گروه
			۵/۱۹۵	کل

*منبع: یافته های پژوهشگر

۹- بحث و نتیجه گیری

همان گونه که در بخش های قبل بیان شد، یافته های پژوهش نشان می دهند که بین کلیه مکانیزم های راهبری شرکت مورد استفاده در این پژوهش و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین، علی رغم این که میانگین قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری شرکت های با راهبری شرکتی قوی، متوسط و ضعیف به ترتیب کمتر از دیگری بوده و بیانگر کاهش در مقدار اقلام تعهدی اختیاری با افزایش در سطوح راهبری شرکت می باشد، اما نتایج آماری نشان می دهند که بین کیفیت سود (قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری) شرکت های با راهبری شرکتی قوی، متوسط و ضعیف تفاوت معنی داری وجود ندارد. بنابراین نتایج بیانگر این مطلب است که ساختار هیئت مدیره، ساختار مالکیت، کیفیت حسابرسان و وضعیت عملکرد شرکت به عنوان سازوکارهای کنترلی و نظارتی راهبری شرکت، در ایران تاثیر معنی داری در جلوگیری از دستکاری سود توسط مدیریت شرکت ها ندارد و این موضوع نشانه ای از عدم تاثیر پذیری مدیریت شرکت ها از مکانیزم های راهبری شرکت می باشد. اگر چه رابطه مکانیزم های راهبری شرکت با کیفیت سود معنی دار نیست اما علائم ضرایب دوگانگی وظیفه مدیرعامل، اندازه هیئت مدیره و ... سازگار با علائم مورد انتظار می باشد که این موضوع بر نقشی که انتظار می رود مکانیزم های راهبری شرکت در کاهش رفتار فرصت طلبانه مدیریت داشته باشد، تاکید دارد. در راستای مقایسه نتیجه این پژوهش با

نتایج پژوهش های انجام شده داخلی می توان اشاره کرد که پژوهش های داخلی مختلفی در حوزه نظام راهبری شرکت با استفاده از برخی مکانیزم ها انجام شده است که تعدادی از مکانیزم های مورد استفاده در آنها رابطه معنی داری با متغیر وابسته خود داشته اما برخی مکانیزم ها رابطه معنی داری ندارند. اکنون با توجه به این که در این پژوهش هیچ یک از مکانیزم ها رابطه معنی داری با کیفیت سود ندارند بنابراین در مقایسه نتیجه این پژوهش با سایر پژوهش های داخلی می توان گفت که نتیجه این پژوهش با برخی پژوهش های داخلی مانند پورحیدری و همتمی (۱۳۸۳)، مشایخ و اسماعیلی (۱۳۸۵)، حساس یگانه و همکاران (۱۳۸۸) و مشایخی و محمدآبادی (۱۳۹۰) مطابق بوده و با برخی پژوهش ها مانند حساس یگانه و یزدانیان (۱۳۸۷)، آقای و چالاکی (۱۳۸۸)، احمدپور و همکاران (۱۳۸۸) و کریمی و اشرفی (۱۳۹۰) در بعضی مکانیزم های مورد استفاده مطابق بوده و در برخی مکانیزم ها مطابقت ندارد و با برخی پژوهش ها مانند مرادزاده فرد و همکاران (۱۳۸۸) و رهنمای رودپشتی و نبوی (۲۰۱۱) مطابق نمی باشد. همچنین با نتایج پژوهش های انجام شده خارجی مانند جیانگ و همکاران (۲۰۰۸)، هنگ و پینگ (۲۰۱۰)، کوکی و همکاران (۲۰۱۱) و تنگ (۲۰۱۱) مطابقت ندارد.

نتایج پژوهش نشان می دهد که بین مکانیزم های راهبری شرکت و کیفیت سود رابطه معنی داری وجود ندارد. بنابراین، هر چند وجود مکانیزم های راهبری شرکت بطور بالقوه دارای اثربخشی لازم در افزایش کیفیت گزارشگری مالی است اما در کشور ایران، معمولاً نمی توان وجود این مکانیزم ها را به دلیل عدم کاربرد صحیح و بموقع آنها به عنوان مکانیزم های موثر در کاهش دستکاری مدیران در سود تلقی کرد. همچنین این احتمال نیز وجود دارد که تاثیر این مکانیزم ها بر کیفیت سود، می تواند تحت تاثیر خصوصیات خاص مربوط به هر شرکت قرار گرفته و در برخی از شرکت ها موثر واقع شده و در برخی از شرکت ها نیز موثر واقع نشود که این امر می تواند وجود یک رابطه غیرخطی بین این دو متغیر را نشان دهد. بنابراین پیشنهاد می شود که:

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۷۹

۱. تجزیه و تحلیل شرکت ها با توجه به خصوصیات خاص هر شرکت و در یک حالت نسبتاً کلی صورت گیرد.

۲. با توجه به نتایج پژوهش، سهامداران نهادی نتوانسته اند نقش خود را به نحو مناسبی ایفا نمایند که این امر حاکی از آشنا نبودن اکثر سهامداران نهادی شرکت ها از نقش نظارتی خود بر عملکرد مدیران می باشد. لذا به سرمایه گذاران نهادی پیشنهاد می شود که با وظایف خود در جهت نظارت بر عملکرد مدیریت آشنا شوند و از مکانیزم های گسترده ای که در اختیار دارند برای کاهش رفتارهای فرصت طلبانه مدیران استفاده کنند تا این امر موجب حفظ و افزایش منابع و تقسیم منافع بین همه گروه های ذینفع در شرکت ها شود.

۳. با توجه به اهمیت ساختار مالکیت در کنترل رفتار مدیران واحدهای تجاری پیشنهاد می شود تا با بررسی های لازم، موانع و دلایل عدم انگیزه سهامداران نهادی برای دخالت در امور شرکت ها شناسایی و با ایجاد مکانیزم های مناسبی از قبیل قانون گذاری، در جهت رفع موانع مذکور اقدام شود.

۴. با توجه به نتایج پژوهش، بین ساختار هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه‌ی معنی داری وجود ندارد، که این امر می تواند نشان دهنده عدم آشنایی اعضای هیئت مدیره با نقش مهم نظارتی خود بر عملکرد مدیریت و نبود نقش مؤثر آنها در بهبود کیفیت گزارشگری مالی باشد. بنابراین پیشنهاد می شود این اعضاء با وظایف و نقش خود بیشتر آشنا شوند تا بتوانند نقش مؤثری را در امر راهبری شرکت ها ایفا کنند.

روش امتیازبندی حاکمیت شرکتی Gov-Score براون و کایلور (۲۰۰۶) در دوره زمانی بعد از قانون سارینز اکسلی (SOX) در کشور امریکا مطرح شده و در پژوهش هایی نیز مورد استفاده قرار گرفته است. حال موارد مطرح شده در این روش که شامل مجموعه ای از سوالات در هشت بخش مجزا می باشد پس از انجام برخی تعدیلات و تغییرات، در کشور ایران مورد استفاده قرار گرفته است که برخی از موارد مطرح شده

۱۸۰ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰

در این روش (مانند؛ تخصص مالی اعضای هیئت مدیره و ...)، یا در ایران مورد نداشت و یا در دسترسی به اطلاعات، محدودیت وجود داشت.

Archive of SID

منابع

- آقایی، محمدعلی، پری چالاکی، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین ویژگی های حاکمیت شرکتی و مدیریت سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری، ۳، صص ۲۴-۱.
- حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)، فلسفه ی حسابرسی، چاپ اول، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- حساس یگانه، یحیی، مرشید خیرالهی، (۱۳۸۷)، حاکمیت شرکتی و شفافیت، ماهنامه حسابدار، ۲۰۳، صص ۷۹ - ۷۴.
- حساس یگانه، یحیی، نرگس یزدانیان، (۱۳۸۷)، تاثیر حاکمیت شرکتی بر کاهش مدیریت سود، مطالعات حسابداری، ۱۷، صص ۱۷۱-۱۵۲.
- خواجهوی، شکراله، امین ناظمی، (۱۳۸۴)، بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تأکید بر نقش ارقام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۴۰، صص ۶۰-۳۷.
- کریمی، فرزاد، مهدی اشرفی، (۱۳۹۰)، بررسی ارتباط سازوکارهای نظام راهبری شرکت و ساختار سرمایه در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی ۲، صص ۹۲-۷۹.
- مرادزاده فرد، مهدی، مهدی ناظمی اردکانی، رضا غلامی، حجت اله فرزانی، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه مالکیت نهادی سهام و مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۵۵، صص ۹۸-۸۵.
- مشایخی، بیتا، ساسان مهرانی، کاوه مهرانی، غلامرضا کرمی، (۱۳۸۴)، نقش اقلام تعهدی اختیاری در مدیریت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۴۲، صص ۷۴-۶۱.
- مشایخی، بیتا، مهدی محمدآبادی، (۱۳۹۰)، رابطه مکانیزم های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود، پژوهشهای حسابداری مالی ۲، صص ۳۲-۱۷.

Bergstresser, D., Philippon, T. (2006), "CEO Incentives and Earnings Management". *Journal of Financial Economics*, 80, PP.511–529.

Chang, J.C., Sun, H.L., (2008), "The Relation Between Earning Informativeness, Earnings Management & Corporate Governance in the Pre- and Post-SOX Periods", working paper, Morgan State University.

Chang, Y., Wuchun, Ci., Long-Jainn, H., Min-Jeng, S., (2011), " The Association Between Corporate Governance and Audit Quality: Evidence from Taiwan". *Research in Accounting in Emerging Economies*, Volume 11, Emerald Group Publishing Limited, PP.129-153.

Cornett, M., McNutt, J., Tehranian H. (2008), "Corporate Governance and Earnings Management at Large U.S. Bank Holding Companies". *Journal of Corporate Finance*, 15: PP. 412–430.

Dechow, P., Sloan, R. G., & Sweeney, A. (1995), "Detecting Earnings Management". *The Accounting Review*, 70, PP. 193–225.

Ding, Y., Zhang, H., Zhang, J., (2007), "Private v5 State Ownership and Earning Management: Evidence From Chinese Listed Companies". *Corporate Governance : AN International Review*. Volume 15. Issue 2. PP. 223-238.

Jiang, W., Lee, P., Anandarajan, A., (2008), "The Association Corporate Governance and Earning Quality". *Journal of advances in accounting*. 24.PP.191-201.

Jones, J. J. (1991), "Earnings Management During Import Relief Investigations". *Journal of Accounting Research*, 29, PP. 193–228.

Healy, P, M., (1985), "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions". *Journal of accounting and economics* 7.

Hong, L., Peng, R., (2010), "The Effects of Corporate Governance on Earnings Quality: Evidence from Chinese Listed Companies". *Journal of Shandong University (Philosophy and Social Sciences)*, Issue 1, PP. 57-77.

Kouki, M., Elkhaldi, A., Atri, H., Souid, S., (2011), "Does Corporate Governance Constrain Earnings Management? Evidence from U.S. Firms". *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, Issue 35. PP. 58-71.

Larcker, D. F., Richardson, S. A., Tuna, I., (2007), "Corporate Governance, Accounting Outcomes, and Organizational Performance". *The Accounting Review*, 82, PP.963–1008.

Machuga, S., Teitel, K., (2007), "Changes in the Quality of Earnings and Its components Surrounding the Implementation of the Mexican Corporate Governance Code". *Journal of International Accounting Research*, 6, PP.37–55.

رابطه نظام راهبری شرکت و کیفیت سود با تأکید بر امتیازبندی راهبری شرکت ۱۸۳

Mitra, s., (2002), "The Impact of Institutional Stock Ownership on a Firms Earnings Management Practice: an Empirical Investigation". Working Paper.

Peasnell, K. V., Pope, P. F., Young, S., (2005), "Board Monitoring and Earnings Management: Do Outside Directors Influence Abnormal Accruals?". *Journal of Business & Accounting*, 32(7/8), PP.1311–1346.

Rahnamay Roodposhti, F., Nabavi Chashmi, A., (2011), "The Impact of Corporate Governance Mechanisms on Earnings Management". *African Journal of Business Management* Vol. 5(11), PP. 4143-4151.

Teng, L., (2011), "Corporate Governance Mechanisms and Earnings Management in Transitional Countries – Evidence from Chinese Listed Firms". PhD thesis, Queensland University of Technology.

Zaman, M., Hudaib, M., Haniffa, R.,(2011), "Corporate Governance Quality, Audit Fees and Non-Audit Services Fees". *Journal of Business Finance & Accounting*, 38(1) & (2),PP. 165–197.

Archive of SID